

УДК 347.7

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series18.2024.41.01>

Аблаєв Б. А.

ЕВОЛЮЦІЙНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКИХ ПРАВ

Стаття присвячена висвітленню еволюційних етапів розвитку міжнародно-правового співробітництва у сфері права інтелектуальної власності, зокрема, у контексті захисту авторських прав. Стаття містить історичний екскурс до перших транскордонних комунікацій держав та розвитку національних систем правової охорони і захисту авторських прав, аналізу правових механізмів, які розроблялися на національному та міждержавному рівнях у минулих сторіччях. Особливої уваги автор приділяє питанню запуску та розвитку інституційних органів правової охорони та захисту авторських прав у Європі та світі, ретроспективному аналізу актів спеціального законодавства, які регулюють авторські права у країнах континентальної Європи, Латино-Американського регіону та США. Наукова робота містить інформацію щодо укладених двосторонніх угод, які регулювали правила поведінки учасників правовідносин, які виникають під час використання об'єктів авторського права.

Стаття виокремлює базові конвенційні документи, які були покладені у фундамент міжнародно-правового співробітництва у сфері захисту авторських прав у XIX та XX століттях. Автор надає загальну характеристику діяльності міжнаціональних органів у контексті розвитку авторського права, зокрема, специфіці роботи Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) та приділяє особливу увагу національному досвіду України у побудові міжнародних контактів, запуску нових інституційних органів та механізмів. Стаття містить інформацію про новий національний орган у системі правової охорони та захисту авторських прав в Україні – Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій. Окрім цього, важливою структурною частиною роботи є характеристика Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності. Поміж іншим, автор підкреслює тенденції та визначає перспективи подальшого розвитку правового регулювання в галузі захисту авторських прав на міжнародному рівні.

Ключові слова: міжнародно-правове співробітництво, захист авторських прав, Бернський союз, Організація Об'єднаних Націй, Угода ТРІПС, Всесвітня організація інтелектуальної власності, Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій, директива, ЄС, Третя панамериканська конвенція, національний режим, конвенція, двосторонні угоди.

Постановка проблеми. В епоху розвитку законодавства у сфері права інтелектуальної власності важливим є ретроспективний аналіз передумов становлення транскордонних зв'язків, які мали концептуальне, нормотворче та практичне значення у питанні захисту авторських прав. На кожному етапі розвитку життєдіяльності суспільства сфера авторського права, як невід'ємна складова права інтелектуальної власності, набувала ще більшого значення, а міжнародні комунікації на рівні держав, провінцій, національних інституцій у питаннях захисту авторських прав стали головним чинником для торпедування розвитку наднаціональних правових механізмів. Завдяки активній діяльності національних та міжнародних інституцій у сфері права інтелектуальної власності стає зрозумілим масштаби глобалізації та рівень міждержавного контакту в «інтелектуальному» кластері, однак досі лишається питання комплексного аналізу закономірностей еволюціонування такого правового явища як міжнародно-правове співробітництво у сфері захисту авторських прав.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історична періодизація процесу міжнародно-правового співробітництва у сфері захисту авторських прав прослідковується у працях закордонних та українських вчених, зокрема, П. Меггса, М. Кретшера, Н. В. Бочарової, С. Рікертсона, О. О. Ізбаш, В. М. Антонова, В. Валле, Д. М. Ліпшика, І. В. Свечнікова, О. Д. Святоцького, Г. О. Якіменка та інших. Разом з тим, як автономний фокус наукових інтересів ця тема не була у повній мірі досліджена: переважна більшість наукових праць присвячені історії становлення права інтелектуальної власності та окремим політичним, економічним та соціальним передумовам виникнення джерел авторського права в Європі та світі.

Формулювання завдання дослідження. Дана наукова робота покликана надати загальну характеристику історичній періодизації розвитку доктрини захисту авторських прав на міжнародному рівні, означити фундаментальні та есенційні періоди становлення міжнародно-правового співробітництва у сфері захисту авторських прав та охарактеризувати національний досвід у питаннях міжнародно-правового співробітництва.

Виклад основного матеріалу. Важко не погодитись з тезою, що міжнародно-правове співробітництво є невід'ємною складовою у системі транскордонної охорони та захисту авторських прав. Для повного розуміння природи розвитку співробітництва вважаємо за потрібне для початку надати пояснення щодо самої етимології словосполучення «міжнародно-правове співробітництво» та його співвідношення з авторським правом. Великий тлумачний словник української мови за головним редакторством В. Т. Бусел розглядає термін «співробітництво» як спільна діяльність, спільні дії [8, с. 1367]. Відповідно до одного з найавторитетніших тлумачних словників англійської мови Oxford English Dictionary, поняття «співробітництво» можна охарактеризувати як дію або практику спільної роботи з іншим або іншими задля досягнення тієї самої мети, цілі чи результату.

Водночас, за вищезгаданим словником української мови під редакторством В. Т. Бусела термін «міжнародний» дотичний до відносин між народами і країнами, а словосполучення міжнародно-правовий означає такий, що стосується міжнародного права, норм, що регулюють відносини між державами [8, с. 671].

Можна зробити висновок, що міжнародно-правове співробітництво – це спільна діяльність у сфері міжнародного права задля досягнення спільного результату. Враховуючи те, що в нашому випадку мова йде саме про міжнародно-правове співробітництво у сфері захисту авторських прав, можемо зазначити, що це є регламентована нормами міжнародного права спільна діяльність уповноважених осіб задля регуляції відносин, які виникають у контексті захисту прав авторів у сфері права інтелектуальної власності.

У Декларації про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй від 1970 року зазначено, що співробітництво є не стільки правом, скільки обов'язком держав у різних сферах міжнародних відносин [11]. Доктринальному та практичному осмисленню аспектів міжнародно-правового співробітництва у сфері захисту авторських прав останнім часом приділяють усе більшої уваги, беручи за основу імперативні норми щодо обов'язковості транскордонних комунікацій держав. Разом з тим, такі заходи (міжнародна співпраця) розпочалась раніше, значно опережаючи приписи Організації Об'єднаних Націй.

Технічний розвиток суспільства був притаманний не лише періоду індустріалізації, але й в більш ранні, середньовічні часи. Так, з появою перших друкарень на території Європи постало питання у необхідності регуляції захисту авторських прав. У цьому контексті першим правовим документом, який видавали авторам були привілеї – охоронювані грамоти, які видавались владою задля фіксації авторських прав на твір. Вважається, що однієї з перших привілеїв було видано Марку Антонію Сабелліко, якому надали виключне право друкувати твори з історії республіки «*Regum venetarum ab urbe condita opus*» [7, с. 23]. Окрім цього, була вже регламентована санкція за порушення права отримувача привілея: штраф в 500 дукатів.

У 1507 році у Франції було надано перший привілей у сфері авторського права композитору та поету Елою де Амервалю за його поему «*Le livre de la deablerie*», де він висловив критичні думки про картину суспільного життя у формі діалогу між Сатаною та Люцифером [9 с.127]. Менше ніж за сторіччя, Париж перетворюється на центр книгодрукування Франції, що визначає потребу у врегулюванні відносин у галузі авторського права. Саму тому у 1618 році тодішній король Людовиком XIII підписав патентну грамоту, яка врегульовувала та захищала права паризьких книговидавців та торговців книгами [6, с. 127]. У 1665 р. вже при іншому правителі – Людовіку XIV – приймається Декрет про привілеї на друк книг, а у 1676 р. – Декрет про заборону копіювання творів образотворчого мистецтва (скульптури). У 1701 р. Людовіком XIV схвалюється Декрет про торгівлю книгами. Разом з тим, у 1744 р. Людовіком XV було введено у дію Кодекс про торгівлю книгами, а у 1777 р. Людовіком XVI було схвалено

б ордонансів у галузі авторського права, які закріплювали за автором абсолютне право на його твір, яке виникало з моменту його створення [9, с. 127].

Саме завдяки таким привілеям та грамотам провідні країни Європи забезпечували охорону авторських прав. Звичайно, на той період часу питання щодо міжнародної співпраці у питаннях захисту авторських прав не стояло так гостро, як у наступних сторіччях.

Перший повноцінний закон у сфері правової охорони та захисту авторських прав вважають The Copyright Act 1709 (або Статут Королеви Анни), суть якого полягала у забороні тиражуванні творів без дозволу на це автора. Водночас, строк дії авторського права на твори, опубліковані після набрання сили Статутом становив чотирнадцять років, а у разі закінчення зазначеного терміну автор міг поновити це право на додатковий 14-річний строк. Строк дії авторського права на твори, опубліковані до введення в силу Статуту – 21 рік без права його поновлення [1, с. 188].

І в Європі, і в США видавництво об'єктів авторського права, походження яких йде з інших країн, було звичайною практикою, а тому не було навіть усвідомлення того, що такий процес не є справедливим по відношенню до авторів творів. Підвищення обізнаності у питаннях публікації чужих творів розпочалось приблизно 1830-х роках: відсутність винагороди авторам за їхні твори, які були видані у великих обсягах за кордоном стало проблемою. Об'єкти авторського права, які були створені у США та інших країнах, публікувалися без дозволу авторів у Великій Британії [3, с. 2].

Водночас, сама регуляція авторських прав через відповідні юридичні документи розпочалась раніше. Так, Данське королівство на національному рівні закріпило права авторів у правовому акті – Ордонансі від 1741 року, у Сполучених Штатах Америки був опублікований перший федеральний закон про авторське право в 1790 році. У дореволюційному Королівстві Франція правове регулювання прав авторів обмежувались лише інститутом надання привілеїв, про які ми згадували раніше, але за часів турбулентних політичних трансформацій в цій державі в період Великої Французької революції двома указами 1791 і 1793 років був вперше встановлений захист авторів літературних та художніх творів.

Щодо німецької законодавчої складової, то перші принципи авторського права виникли на базі регулювання видавничих угод, а в середині XIX століття різні німецькі провінції ухвалювали закони, які визнавали авторів власниками прав на їхні твори. Законодавчі акти, які регламентували правовий статус авторів у той же час приймалися в інших країнах Європи, зокрема в Австрії та Іспанії. Цікавим є той факт, що еволюційний розвиток авторського права та важливість юридичної регламентації правового статусу учасників правових відносин, які виникають у сфері авторського права, спіткали і країни поза Європейського континенту. Так, в деяких країнах Латинської Америки після здобуття ними незалежності, були ухвалені відповідні законодавчі акти: у Чилі (1834), Перу (1849), Аргентині (1869), Мексиці (1871).

Авторські права, захищені цими ранніми національними законами, значно відрізнялися один від одного, хоча основними визнаними були право на відтворення та публічне виконання твору. Право робити переклади визнавалося різним ступенем, а строк охорони тривав набагато коротше, ніж інші права, особливо у випадку іноземних авторів. Обсяг права на відтворення також тлумачився по-різному: деякі країни, наприклад, не вважали, що художні твори в одній формі були порушені шляхом відтворення в іншій формі, і питання адаптації творів розглядалося по-різному [2, с. 2].

Відтворення музичних творів механічними пристроями, такими як фортепіано та музичні скриньки не вважалося порушенням авторських прав у деяких країнах. Більшість національних законів визнавали винятки та обмеження щодо реалізації прав, наприклад, для освітніх чи релігійних цілей, але у кожній країні були свої особливості.

Цікавим є те, що більшість законів того часу вимагали, щоб автор дотримувався певної формальності перед наданням охорони. Характер і наслідки цих формальностей відрізнялися від країни до країни, але головними з них були реєстрація, здача копій на зберігання та складання декларацій. У деяких випадках недотримання формальностей було фатальним для автора: твір потрапляв у суспільне надбання; в інших випадках це означало лише те, що

власник авторського права не міг забезпечити дотримання своїх прав, доки він не виправить упущення. До 1886 року лише кілька країн, у тому числі Бельгія, Німеччина та Швейцарія повністю скасували формальності.

На перший погляд такий «парад» ухвалених законодавчих актів у сфері авторського права є позитивним кроком у розбудові усїєї сфери інтелектуальної власності: автори отримали від держав законодавчі гарантії охорони та, у разі порушення, інструменти для захисту своїх прав та інтересів. Разом з тим, на той час загальноприйнятим принципом було те, що авторське право має територіальний характер: охорона згідно з законом про авторське право доступна лише в країні, де цей закон застосовується. Аби захистити об'єкти авторського права за межами країни походження цих творів було необхідно, щоб країна уклала двосторонні угоди з країнами, де використовуються такі твори. Важливо зазначити, що у середині XIX століття такі двосторонні угоди укладалися між європейськими державами, але такі угоди були ані послідовними, ані всеосяжними.

До середини століття угоди про авторське право між країнами стали дуже поширеними. Королівство Пруссія відіграло ключову роль у цьому, укладаючи між 1827 і 1829 роками 32 таких угод з іншими німецькими державами. Ці угоди базувалися на принципі взаємності, за яким кожна держава повинна була надавати такий же захист роботам іншої, як і своїм власним творам (відомий як принцип «національного режиму»). Проте ці ранні німецькі угоди мали специфічний характер, бо їхня мета полягала в заповненні вакууму, який виник через неспроможність законодавчих органів Німецького союзу ухвалити федеральний закон про авторське право. У подальших двосторонніх угодах між повністю автономними державами зазвичай встановлювалися більш суттєві умови, що включали спільні правила, які кожна країна зобов'язувалася застосовувати до творів іншої, окрім основного принципу національного режиму.

Таким чином, основа цих угод стала більш схожою на «матеріальну» взаємність, де існував приблизний паритет у рівні захисту, який кожна держава надавала творам іншої. Першим прикладом такої двосторонньої угоди став договір між Австрією та Королівством Сардинія у травні 1840 року, і Франція та Сполучене Королівство, дві провідні літературні країни того періоду, також долучилися до цієї практики. До 1886 року між більшістю європейських країн, а також кількома країнами Латинської Америки була налагоджена складна мережа двосторонніх угод про авторське право. Франція очолювала за кількістю угод (13), за нею йшли Бельгія (9), Італія та Іспанія (по 8), Велика Британія (5) і Німеччина (5) [2, с. 3].

Ці двосторонні угоди були важливими попередниками розвитку міжнародного законодавства про авторське право та заклали основу для більш повного захисту, передбаченого Бернською конвенцією та наступними міжнародними угодами.

Уніфікація загальних правових підходів у питанні захисту прав у сфері авторського права стало пріоритетним завданням провідних країн світу того періоду: запит створення єдиного механізму захисту авторських прав та конкретні інструменти міжнародно-правового співробітництва мали б забезпечити ефективний розвиток авторського права та вирішити нагальні проблеми. Міжнародно-правове співробітництво у сфері захисту авторських прав потребувало в означенні дієвих механізмів, концепцію яких обговорювали дотичні до цієї сфери особи на конференціях, зокрема, на конгресі з літературної та художньої власності, який відбувся у Брюсселі у вересні 1858 року. На полях конференції обговорювалися проблемні питання, які виникають з двосторонніх угод у сфері захисту авторських прав, а резолюція цього конгресу мала більш ідеалістичне забарвлення: її зміст в цілому збігався з тими питаннями, які згодом були закріплені в наступних міжнародних договорах [2, с. 5].

Есенційною подією у розвитку міжнародно-правового співробітництва у сфері авторських прав стало прийняття Бернської конвенції про охорону літературних та художніх творів у 1886 році. Даний акт міжнародного законодавства запровадив правовий механізм охорони та захисту авторських прав на транскордонному рівні, нівелюючи проблеми, які виникали з охороною особистих немайнових та майнових прав суб'єктів авторського права в різних країнах. Так, у практичній площині до прийняття та запровадження конвенції виникали великі питання щодо захисту об'єктів інтелектуальної власності за межами країни, де автор створив

такий об'єкт авторського права: наприклад, літературний твір, створений та виданий підданим британської корони у Великій Британії, міг бути скопійованим та виданим вже у Франції.

Наразі не виникає сумнівів у правильності підходу міжнародної спільноти щодо вирішення проблем з транскордонною охороною прав інтелектуальної власності, а прийняття Бернської конвенції про охорону літературних та художніх творів в 1886 році (так само як і прийняття за три роки до цього Паризької конвенції про охорону промислової власності) є логічним результатом кропіткої праці юристів, науковців, авторів, винахідників XIX століття [5]. Однак так вважали не усі: наприклад, голландський видавець Альбертус Віллем Сійтхофф, який заробив свої статки у тому числі через реалізацію перекладених книг, звернувся до королеви Нідерландів з листом, у якому висловлював рішучий протест проти дії Бернської конвенції, міжнародні обмеження якої, за словами заявника, придушуть нідерландську друкарню.

Початкова версія Бернської конвенції про охорону літературних та художніх творів була підписана 09.09.1886 року десятьма країнами, серед яких: Бельгія, Франція, Німеччина, Гаїті, Італія, Ліберія, Іспанія, Швейцарія, Туніс і Сполучене Королівство. Однак важливо зазначити, що хоча ці країни ратифікували конвенцію 5 вересня 1887 року, кожна країна мала свій власний графік імплементації положень договору у свої внутрішні закони. Водночас, хоча США були присутні на Бернській конференції 1885 року, вони вирішили взяти участь у конференції 1886 року лише як спостерігач і не підписали Бернську конвенцію про охорону літературних та художніх творів, оскільки на той час внутрішнє американське законодавство не дозволяло іноземцям будь-якої юрисдикції захищати свої авторські права у національних судах, а тому Сполучені Штати не могли виконати умови Бернської угоди [1, с. 174].

Разом з тим, на американському континенту ще на початку XX століття була прийнята Буенос-Айреська конвенція, також відома як Третя панамериканська конвенція [6]. Даний міжнародний договір про авторське право, підписаний у Буенос-Айресі, Аргентина 11.08.1910 року вказує на те, що, якщо твір містить повідомлення про резервування прав (ст. 3), авторські права визнаються взаємно. Зазвичай це повідомлення включало фразу «Усі права захищено» (іспанською: *Todos los derechos reservados*; португальською: *Todos os direitos reservados*). Проте ця реалізація змінювалася, оскільки законодавство США вимагало лише включення ім'я автора та рік публікації.

Конвенція також передбачала, що термін авторського права надається на найкоротший з термінів країни, що надає охорону, та країни-джерела твору (ст. 6, 7), що відомо як «правило коротшого терміну». Вимога щодо заяви про резервування прав була досить розпливчатою, що призвело до розробки більш детальних і легалістичних формулювань, які використовуються дотепер, незважаючи на розвиток міжнародного законодавства про авторське право. Усі країни Буенос-Айреської конвенції є сторонами Бернської конвенції, але деякі юридичні особливості Третьої панамериканської конвенції елементи з Буенос-Айреса все ще використовуються в сучасну епоху, наприклад, правило коротшого терміну [6].

Повертаючись до Бернської конвенції про охорону літературних та художніх творів 1886 року, хрестоматійним прикладом міжнародно-правового співробітництва є робота над удосконаленням цього конвенційного акта. Так, конвенція переглядалась декілька разів: у 1896 году у Парижі, в 1908 році в Берліні, в 1914 році в Берні, в 1928 році в Римі, в 1948 році в Брюсселі, у 1967 році у Стокгольмі та у 1971 году у Парижі.

Адміністративні задачі з загальної координації дій, закріплених нормами конвенції, були покладені на спеціальне бюро, яке, разом з бюро, що було створено за результатами прийняття Паризької конвенції про охорону промислової власності, утворили Об'єднане міжнародне бюро з захисту інтелектуальної власності. У 1967 року це бюро змінило назву на Всесвітню організацію інтелектуальної власності (World Intellectual Property Organization, WIPO), що, починаючи з 1974 року, є спеціалізованим агентством Організації Об'єднаних Націй.

XX століття, окрім концептуальних змін у текст Бернської конвенції про охорону літературних та художніх творів 1886 року, ознаменовано прийняттям іншого, не менш впливового та фундаментального документа у сфері охорона та захисту авторських прав – Всесвітньої конвенції про авторське право від 1952 року [10]. На міжнародному рівні не усі країни

погоджувалися з положеннями Бернської конвенції, апелюючи до її надмірної «гнучкості» у питаннях охорони авторських прав. За результатами кропіткої роботи міжнародної спільноти та транскордонних органів, зокрема, Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) була прийнята вищезгадана конвенція, яку позиціонували як альтернативу до Бернської конвенції. Цікавим є те, що чимало країн-учасниць Бернської конвенції одночасно вступили й до Всесвітньої конвенції 1952 року, таким чином їх об'єкти авторського права також отримали охорону поза межами Бернської конвенції.

Оскільки практично всі країни світу є учасниками Світової організації торгівлі та прийняли Угоду про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності 1994 року, Всесвітня конвенція про авторське право стала менш важливою порівняно з минулим.

Основна ідея Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності полягає у тому, що усі права на об'єкти інтелектуальної власності повинні стати предметом правомірної охорони. Водночас, така правова охорона не повинна сповільнювати міжнародну торгівлі [15, с. 517]. Основною метою ТРІПС є забезпечення того, щоб національні заходи з охорони прав інтелектуальної власності не створювали перешкод для міжнародної торгівлі, але розумно поєднували інтереси правовласника з інтересами споживачів продукції з інтелектуальною, творчою складовою.

По суті, можна зазначити, що незалежно від рівня соціального чи економічного розвитку, приєднавшись до Бернської конвенції, країна стає частиною міжнародної системи захисту авторських прав і, як наслідок, міжнародної системи торгівлі товарами та послугами, захищеними авторським правом. Це важливо для обміну культурою, послугами, інформацією та технологіями; крім того, як демонструє включення основних стандартів Бернської конвенції в Угоду ТРІПС, дотримання мінімальних стандартів захисту інтелектуальної власності є фактично необхідним для того, щоб країна досягла економічно значущих рівнів торгівлі іноземною валютою. Членство в Бернському союзі надсилає важливий сигнал про те, що країна бажає проявити політичну волю, необхідну для захисту прав авторів з інших країн; цей сигнал також може бути передумовою успішної міжнародної співпраці, включаючи залучення іноземних інвестицій у інші сектори економіки, окрім інтелектуальної власності.

Важливо зазначити, що міжнародно-правове співробітництво у сфері захисту авторських прав пов'язано не лише з діяльністю окремих держав, які шукають релевантні правові механізми, але й у діяльності міжнародних регіональних союзів. Яскравим прикладом у цьому контексті є діяльність Європейського Союзу, який приймає на своєму рівні відповідні директиви, остання з яких у цій галузі вступила в силу у 2019 році та стосувалась авторського права у єдиному цифровому ринку [12].

Вітчизняний досвід у сфері правової охорони та захисту авторських прав також набуває нових концептуальних, практичних та нормативних сенсів. Навіть в умовах повномасштабної збройної агресії, Україна продовжує розвивати співробітництво у сфері правової охорони та захисту авторських прав. Так, наприклад, підписаний Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством економіки України та Всесвітньою організацією інтелектуальної власності щодо співробітництва у сфері інтелектуальної власності, є хрестоматійним прикладом прояву належної уваги державою до питання транскордонного співробітництва (далі – Меморандум) [13]. Метою цього Меморандуму є поглиблення співробітництва між сторонами, що спрямоване на відновлення інноваційного та креативного секторів та екосистеми України, які зазнали значного впливу внаслідок війни.

З завершенням в Україні інституційної реформи усієї системи правової охорони об'єктів інтелектуальної власності, на національному рівні запрацював новий орган – Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій (далі – УКРНОІВІ). У міжнародно-правовому контексті, УКРНОІВІ відіграє провідну роль у транскордонних комунікаціях з іноземними державами, міжнародними організаціями та іншими інституціями. На підтвердження цьому, відповідно до пункту 3.2.1. Статуту державної організації «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій», затвердженого Наказом Міністерства економіки України №10649 від 9 серпня 2023 року предметом діяльності цього органу є, між іншим,

здійснення міжнародного співробітництва у сфері правової охорони інтелектуальної власності і представлення інтересів України із зазначених питань у Всесвітній організації інтелектуальної власності та інших між організацій відповідно до законодавства [14].

Висновки. Отже, ретроспективний аналіз історичного розвитку держав та правових актів формує наступні умовиводи по відношенню до міжнародно-правового співробітництва у сфері захисту авторських прав:

1. Законодавство не надає чіткої дефініції для міжнародно-правового співробітництва у сфері захисту авторських прав. Однак можна зазначити, що це є регламентована нормами міжнародного права спільна діяльність уповноважених осіб задля регуляції відносин, які виникають у контексті захисту прав авторів у сфері права інтелектуальної власності.

2. Еволюційні етапи розвитку міжнародно-правового співробітництва у сфері захисту авторських прав нерозривно пов'язані з самою історією становлення авторського права у світі. Хоча наразі немає чіткої періодизації історії міжнародно-правового співробітництва у сфері захисту авторських прав, логічним виділити наступні етапи цього процесу: а) період надання сюзеренами привілеїв та грамот; б) період укладення двосторонніх угод з правової охорони та захисту авторських прав; в) період ухвалення міжнародних конвенційних угод; г) повноцінний запуск спеціалізованого агентства ООН та інших міжнародних організацій.

3. Основоположними угодами для розвитку міжнародно-правового співробітництва у сфері захисту авторських прав були та є: Бернська конвенція охорони літературних та художніх творів 1886 року, Конвенція про авторське право на літературні та художні твори (Буенос-Айреська конвенція) від 1910 року, Всесвітня конвенція з авторського права 1952 року, Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності 1994 року тощо.

4. Міжнародно-правове співробітництво у сфері захисту авторських прав відіграє важливу роль у розбудові усєї системи правової охорони та захисту об'єктів інтелектуальної власності, зокрема і в Україні.

5. УКРНОІВІ, як новий інституційний орган та клієнторієнтований державний сервіс, діяльність якого ґрунтується на принципах прозорості, професіоналізму, порядності та підтримки, є важливим національним ресурсним елементом для побудови нових транскордонних комунікацій, реалізації міжнародної співпраці у сфері захисту авторських прав.

Таким чином, міжнародно-правове співробітництво є есенційною, невід'ємною складовою усєї системи права інтелектуальної власності, зокрема і авторського права. Задля раціональних відповідей на виклики сучасності, які характеризуються ростом світової торгівлі об'єктами авторського права, глобалізацією, уніфікацією правових підходів та євроінтеграцією України, міжнародно-правове співробітництво у сфері захисту авторських прав є надзвичайно важливою складовою, яка генерує не лише окремі правові інструменти та механізми, але і загальну візію авторського права XXI століття.

Використана література:

1. Hatch O. Better late than never: implementation of the Berne Convention of 1886. *Cornell International Law Journal*. 1989. № 22. P. 171–195.
2. Ricketson S. The Birth of the Berne Union. *Colum.-VLA J.L. & Arts* 9. 1986. № 11. P. 1–13. URL: <http://www.peteryu.com/intip/class2.pdf> (дата звернення: 24.05.2024).
3. Sonoda A. Historical review of the formation of international copyright agreements in the process of the development of international copyright law from the 1830s to the 1960s. *IIP Bulletin* 2007. 2007. P. 1–9. (дата звернення: 24.05.2024).
4. Vallie V. *The Legacy of James and Queen Anne: Protecting Intellectual Property in Time and Space*. Kyiv: Duh i Litera, 2010. 216 p.
5. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів : Конвенція Всесвіт. орг. інтелект. власності від 24.07.1971 р. : станом на 31 трав. 1995 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text (дата звернення: 25.05.2024).
6. Буенос-Айреська конвенція : Конвенція від 11.08.1910 р. URL: [https://web.archive.org/web/20061012213626/http://ipmall.info/hosted_resources/lipa/copyrights/The%20Buenos%20Aires%20Convention.pdf#search="Buenos%20Aires%20Convention"](https://web.archive.org/web/20061012213626/http://ipmall.info/hosted_resources/lipa/copyrights/The%20Buenos%20Aires%20Convention.pdf#search=) (дата звернення: 24.05.2024).

7. Васильєв Є. Становлення правового регулювання охорони прав інтелектуальної власності на літературні та художні твори в країнах Європи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 12. С. 21–27. URL: http://www.lsej.org.ua/12_2021/12_2021.pdf (дата звернення: 24.05.2024).
8. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ; Ірпінь: Перун, 2005. – VIII, 1728 с.
9. Вірченко В. Історія генезису та еволюції авторського права в країнах Європи та України. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2013. № 3. С. 124–132. URL: [http://zt.knute.edu.ua/files/2013/3\(68\)/uazt_2013_3_14.pdf](http://zt.knute.edu.ua/files/2013/3(68)/uazt_2013_3_14.pdf) (дата звернення: 24.05.2024).
10. Всесвітня конвенція про авторське право 1952 року : Конвенція Орг. об'єдн. націй з питань освіти, науки та культури від 06.09.1952 р. : станом на 23 груд. 1993 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_052#Text (дата звернення: 25.05.2024).
11. Декларація про принципи міжнародного права, щодо дружніх відносин і співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй : від 24.10.1970 р. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/202170?ln=en&v=pdf> (дата звернення: 24.05.2024).
12. Директива Європейського парламенту та Ради ЄС № 2001/29/ЄС від 22.05.2001 р. щодо гармонізації окремих аспектів авторського права та суміжних прав в інформаційному суспільстві : Директива від 17.04.2019 р. № 2019/790. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/1453> (дата звернення: 25.05.2024).
13. Про взаєморозуміння між Міністерством економіки України та Всесвітньою організацією інтелектуальної власності щодо співробітництва у сфері інтелектуальної власності : Меморандум від 24.07.2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/999_001-23#Text (дата звернення: 24.05.2024).
14. Про затвердження Статуту державної організації «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» : Наказ від 09.08.2023 р. № №10649. URL: <https://ukrpatent.org/atachs/ukrnoivi-statut.pdf> (дата звернення: 24.05.2024).
15. Чибісов Д. М. Правова природа Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС). *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2012. Т. 2, № 19. С. 154–157. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jsui/handle/lib/14415> (дата звернення: 24.05.2024).

References:

1. Hatch O. Better late than never: implementation of the Berne Convention of 1886. *Cornell International Law Journal*. 1989. № 22. P. 171–195.
2. Ricketson S (1986) Birth of the Berne Union. *Colum.-VLA J.L. & Arts* 9. 1986. № 11. P. 1–13. URL: <http://www.peteryu.com/intip/class2.pdf>
3. Sonoda A. (2007) Historical review of the formation of international copyright agreements in the process of the development of international copyright law from the 1830s to the 1960s. *IIP Bulletin* 2007. 2007. P. 1–9.
4. Vallie V. (2010) Spadok Dzheimsa I ta korolevy Anny: okhorona intelektualnoi vlasnosti u chasi y prostori [The Legacy of James and Queen Anne: Protecting Intellectual Property in Time and Space]. Kyiv: Duh i Litera, 2010. 216 p.
5. Bernska konventsiiia pro okhoronu literaturnykh i khudozhnykh tvoriv 1886 roku [Berne Convention on the Protection of Literary and Artistic Works]: URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text [in Ukrainian].
6. Buenos-Aireska konventsiiia : Konventsiiia vid 11.08.1910 r. [Buenos Aires Convention: Convention dated August 11, 1910] URL: [https://web.archive.org/web/20061012213626/http://ipmall.info/hosted_resources/lipa/copyrights/The%20Buenos%20Aires%20Convention.pdf#search="Buenos%20Aires%20Convention"](https://web.archive.org/web/20061012213626/http://ipmall.info/hosted_resources/lipa/copyrights/The%20Buenos%20Aires%20Convention.pdf#search=)
7. Vasyliev Y (2021). Stanovlennia pravovoho rehuliuвання okhorony prav intelektualnoi vlasnosti na literaturni ta khudozhni tvory v krainakh Yevropy [Formation of legal regulation of protection of intellectual property rights for literary and artistic works in European countries. Legal scientific electronic journal]. *Zaporizhzhia*, 2021. No. 12. P. 21–27. URL: http://www.lsej.org.ua/12_2021/12_2021.pdf [in Ukrainian].
8. Busel V. (2005) Velykyi tлумачnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language] . – Kyiv; Irpin: Perun, 2005.– VIII, 1728 p [in Ukrainian].
9. Virchenko V (2013) Istoriia henezysu ta evoliutsii avtorskoho prava v krainai Yevropy ta Ukraini [History of the genesis and evolution of copyright in European countries and Ukraine. Foreign trade:

- economy, finance, law. 2013]. Kyiv, No. 3. P. 124–132 URL: [http://zt.knute.edu.ua/files/2013/3\(68\)/uazt_2013_3_14.pdf](http://zt.knute.edu.ua/files/2013/3(68)/uazt_2013_3_14.pdf) [in Ukrainian].
10. Vsesvitnia konventsia pro avtorske pravo 1952 roku [Universal Copyright Convention (UCC)]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_052#Text
  11. Deklaratsiia pro pryntsyipy mizhnarodnoho prava, shchodo druzhnykh vidnosyn i spivrobitnytstva mizh derzhavamy vidpovidno do Statutu Orhanizatsii Obiednanykh Natsii : vid 24.10.1970 r [Declaration on the principles of international law, regarding friendly relations and cooperation between states in accordance with the Charter of the United Nations: dated October 24, 1970]. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/202170?ln=en&v=pdf>
  12. Dyrektyva Yevropeiskoho parlamentu ta Rady YeS № 2001/29/IeS vid 22.05.2001 r. shchodo harmonizatsii okremykh aspektiv avtorskoho prava ta sumizhnykh prav v informatsiinomu suspilstvi [Directive of the European Parliament and the Council of the EU No. 2001/29/EC dated 22.05.2001 on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the information society]. URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/1453>
  13. Pro vzaiemorozuminnia mizh Ministerstvom ekonomiky Ukrainy ta Vsesvitnoiu orhanizatsiieiu intelektualnoi vlasnosti shchodo spivrobitnytstva u sferi intelektualnoi vlasnosti [Agreement between the Ministry of Economy of Ukraine and the International Bureau of the World Intellectual Property Organization in relation to the functioning of the State Organization "Ukrainian National Office for Intellectual Property and Innovations" as an International Searching Authority and International Preliminary Examining Authority under the Patent Cooperation Treaty] URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/999_001-23#Text [in Ukrainian]
  14. Pro zatverdzhennia Statutu derzhavnoi orhanizatsii «Ukrainskyi natsionalnyi ofis intelektualnoi vlasnosti ta innovatsii» [On approval of the Charter of the state organization "Ukrainian National Office of Intellectual Property and Innovation"] URL: <https://ukrpatent.org/atachs/ukrnoivi-statut.pdf> [in Ukrainian]
  15. Chybisov D. Pravova pryroda uhody pro torhovelni aspekty prav intelektualnoi vlasnosti (TRIPS) [Legal nature of the Agreement on Trade Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS)]. Uzhhorod, *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*. 2012. Ed. 2, № 19. P. 154–157. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/14415> [in Ukrainian]

Ablaiev B. Evolutionary stages of the development of international legal cooperation in the field of copyright protection

The article is devoted to highlighting the evolutionary stages of the development of international legal cooperation in the field of intellectual property law, in particular, in the context of copyright protection. The article contains a historical excursion to the first cross-border communications of states and the development of national systems of legal protection and protection of copyrights, an analysis of legal mechanisms that were developed at the national and interstate levels in the past centuries. The author pays special attention to the issue of the launch and development of institutional bodies for legal protection and protection of copyright in Europe and the world, to a retrospective analysis of acts of special legislation that regulate copyright in the countries of continental Europe, the Latin American region and the USA. The scientific work contains information on concluded bilateral agreements, which regulate the rules of conduct of participants in legal relations that arise during the use of copyright objects.

The article singles out the basic convention documents that were laid in the foundation of international legal cooperation in the field of copyright protection in the 19th and 20th centuries. The author provides a general description of the activities of international bodies in the context of the development of copyright, in particular, the specifics of the work of the World Intellectual Property Organization (WIPO), and pays special attention to the national experience of Ukraine in building international contacts, launching new institutional bodies and mechanisms. The article contains information about a new national body in the system of legal protection and protection of copyrights in Ukraine – the Ukrainian National Office of Intellectual Property and Innovation. In addition, an important structural part of the work is the characterization of the Agreement on Trade Aspects of Intellectual Property Rights. Among other things, the author emphasizes the trends and determines the prospects for the further development of legal regulation in the field of copyright protection at the international level.

Key words: *international legal cooperation, copyright protection, Berne Union, United Nations, TRIPS Agreement, World Intellectual Property Organization, Ukrainian National Office of Intellectual Property and Innovation, directive, EU, Third Pan-American Convention, national regime, convention, bilateral agreements.*